Opgesteld door: José van der Hoeven (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller: schoolleider po
Referentie: Kennisrotonde (2019). *Welk verband bestaat er tussen leesmotivatie en begrijpend leesprestaties in het basisonderwijs?* VRAAG-574. Den Haag: Kennisrotonde.

februari 2019

Vraag

Welk verband bestaat er tussen leesmotivatie en begrijpend leesprestaties in het basisonderwijs?

Kort antwoord

Leesmotivatieprogramma's dragen bij aan motivatie en begrijpend lezen. Nadruk op redenen om te lezen in combinatie met het bevorderen van zelfvertrouwen (positieve zelfevaluaties), bleken het meest effectief. Ook voor het wekken van persoonlijke of situationele interesse, aandacht voor de autonomie van de leerling en het stimuleren van de sociale motivatie werden positieve effecten gevonden. Een specifiek leesprogramma, CORI genaamd, met een verbinding tussen lees- en themagericht onderwijs is daarbij zeer succesvol gebleken.

Toelichting antwoord

Tussen groep 5 en 8 neemt het leesplezier af. Overigens hebben leerlingen in het SBO het minst plezier in lezen (Kuhlemeier e.a., 2014). Uit eerder PPON onderzoek (Heesters, e.a., 2007) bleek dat ongeveer 50% van de leerlingen lezen leuk vindt en 70% van de leerlingen lezen belangrijk vindt. Als leesplezier in de midden- en bovenbouw van de basisschool te weinig wordt gestimuleerd, dan nemen leesmotivatie en groei in leesvaardigheid al af vanaf groep 5 of 6 (Chall, 1983).

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

Onderzoek naar motivatie

Van Steensel e.a. (2016) hebben met hun meta-analyse aangetoond dat leesmotivatie een significante voorspeller is van leesgedrag en van leesprestaties. Deze meta-analyse betrof 88 studies waarvan 75 waren uitgevoerd in basisonderwijs. Bij de interventies die van Steensel e.a. betrokken in de meta-analyse bleek dat interventies die waren gebaseerd op één van de onderstaande motivatietheorieën tot grotere effecten leidden dan interventies die niet op een motivatietheorie waren gebaseerd. Het ging om:

In de Expectancy-Value Theory gaat het om de verwachtingen die leerlingen hebben ten aanzien van de succesvolle uitvoering van bepaalde (lees)taken (expectancies) en om de waarde die leerlingen aan deze taken toekennen (values). De motivatie om taken uit te voeren wordt groter als de succesverwachting toeneemt en de taak als waardevol wordt ervaren (Wigfield & Eccles, 2000).

Bij de Social Cognitive Theory gaat het om de mate waarin een leerling erop vertrouwt dat hij een taak tot een goed einde kan brengen (self efficacy). Dit vertrouwen neemt toe door (eigen) succeservaringen (Bandura, 1986).

De Attribution Theory, waarin de mate waarin leerlingen het gevoel hebben controle te kunnen uitoefenen op hun activiteiten bepaalt of succes of falen aan eigen kennis en vaardigheden of aan externe oorzaken worden toegeschreven (Weiner, 1985, 1994).

De Interest Theory legt een verband tussen motivatie en persoonlijke of situationele interesse in een onderwerp (Guthrie & Wigfield, 1999).

De Self Determination Theory gaat uit van de psychologische basisbehoeften, te weten: competentie, relatie en autonomie en maakt onderscheid tussen intrinsieke motivatie, van binnenuit, en extrinsieke motivatie, van buitenaf opgelegd, denk aan beloningen. (Ryan & Deci, 2000).

De Achievement Goal theory gaat ervan uit dat het type doel (gericht op beheersing of op prestatie) bepalend is voor de (keuze van) uitvoering van taken (Ames, 1992; Pintrich, 2000, Dweck, 1986), waarbij beheersingsdoelen tot effectiever leergedrag zou leiden.

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

In de meta-analyse werd bevestigd dat de motivatie van leerlingen effectief kan worden gestimuleerd door onderwijsinterventies en werd de aanname ondersteund dat leesmotivatie bijdraagt aan de leesontwikkeling. Interventies die zich richtten op redenen om te lezen in combinatie met positieve zelfevaluaties, waren het meest effectief, zowel voor leesmotivatie als begrijpend lezen. Ook werden positieve effecten op motivatie en begrijpend lezen gevonden voor het wekken van persoonlijke of situationele interesse, de autonomie van de leerling werd ondersteund, en waarin sociale motivatie (waarbij leerlingen samenwerken) wordt gestimuleerd.

Wat betekent dit voor het onderwijs

De meta-analyse van Van Steensel en anderen (2016) onderschreven de bevindingen van de meta-analyse van Guthri, Mc Rae en Klauda (2007) waarin de resultaten van een specifieke aanpak, Concept Oriented Reading Instruction (CORI) genaamd, werd onderzocht. Het doel van CORI is het vergroten van intrinsieke motivatie voor en betrokkenheid bij leestaken in een betekenisvolle context. Bij deze aanpak worden leestaken geïntegreerd in thema's of vakken en wordt zowel leesvaardigheid als inhoudelijke kennis gestimuleerd. Daarbij worden motivationele aspecten (intrinsieke motivatie, self efficacy, autonomie, samenwerken) gecombineerd met leesstrategieonderwijs. Deze aanpak bleek grote effecten te sorteren op leesvaardigheid. Dus leestaken integreren in thema's, waardoor zowel leesvaardigheid als inhoudelijke kennis wordt gestimuleerd, blijkt succesvol.

De CORI-aanpak bestaat uit de volgende onderdelen:

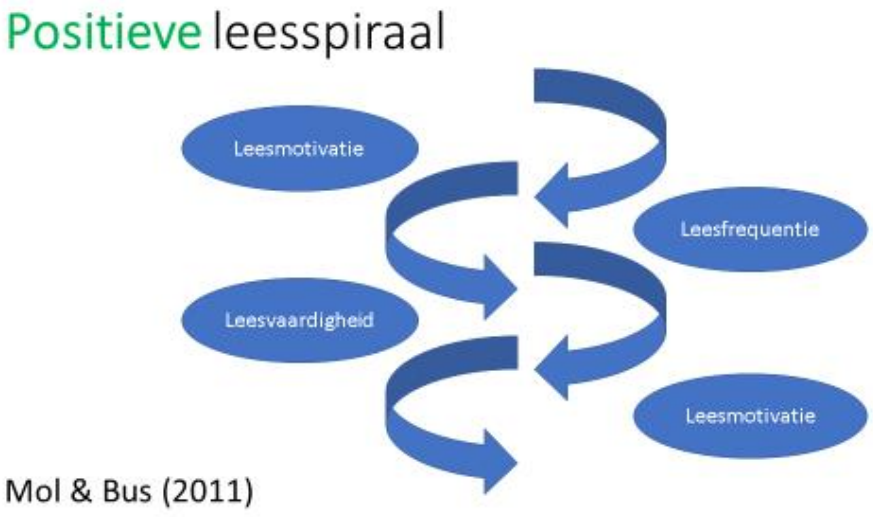
1. Interactie met de wereld. Leerlingen starten met observaties in en buiten de klas. Dit wekt de interesse en bereidt de leerling voor op de leestaak.
2. Autonomie ondersteunen. Laat de leerlingen eigenaar worden van het thema. Laat ze het thema ontdekken door bijvoorbeeld tekenen of vragen stellen over het onderwerp en het thema.
3. Uitbreiden van kennis. Laat leerlingen hun kennis vergroten door het zoeken van antwoorden op zelf gestelde vragen in boeken of ander leesmateriaal. Dit leidt tot meer kennis over concepten en relevante informatie bij een thema.
4. Gebruik aansprekende teksten en vergroot de aandacht door de nadruk te leggen op tekstkenmerken als nieuwswaarde, complexiteit, levende beschrijvingen, illustraties, begrijpelijk taalgebruik en identificatie met de hoofdpersoon.

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

5. Samenwerken. Leerlingen met een gemeenschappelijk doel kunnen informatie delen, elkaar helpen, en samen besluiten nemen over leesactiviteiten. Deze samenwerking heeft zowel betrekking op de inhoud als op het lezen.
6. Coördinatie van motivationele aspecten. Leerlingen kunnen keuzes in de taakaanpak monitoren. De keuzes die leerlingen maken, de betrokkenheid bij lezen en het vertrouwen dat ze opbouwen in de ontwikkelende leesvaardigheid vergroten de intrinsieke motivatie en self efficacy.

Tot slot:

Investeren in leesmotivatie helpt, zowel voor de leesmotivatie zelf als voor de leesvaardigheid. Deze conclusie kan worden weergegeven in een positieve leesspiraal (zie hieronder). In deze spiraal is ook leesfrequentie is opgenomen, omdat ook veel of weinig lezen invloed heeft op de ontwikkeling van zowel de leesvaardigheid als de motivatie op de lange termijn.

Geraadpleegde bronnen

Ames, C. (1992). Classrooms: Goals, structures, and student motivation. *Journal of Educational Psychology, 84*, 261-271. doi:10.1037/0022-0663.84.3.261

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory.* Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Chall, J. S. (1983). *Stages of reading development*. New York: McGraw-Hill.

Deci, E.L. & Ryan, R.M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York, NY: Plenium Press.

Dweck, C. S. (1986). Motivational processes affecting learning. American Psychologist, 41, 1040–1048.

Guthrie, J.T. (2005-2019). Website CORI. Geraadpleegd: 22-2-2019: http://www.corilearning.com/what-is-cori/program-goals/motivation.php

Guthrie, J.T., Mcrae, A. and Klauda, S.L. (2007) Contributions of Concept-Oriented Reading Instruction to Knowledge about Interventions for Motivations in Reading. Educational Psychologist, 42, 237-250. http://dx.doi.org/10.1080/00461520701621087

Heesters, K.S., Berkel, K. van, Schoot, F. van der & Hemker, B. (2007). *Balans van het leesonderwijs*
aan het einde van de basisschool 4. Uitkomsten van de vierde peiling in 2005. Arnhem, Cito, PPON-reeks nr. 33.

Kuhlemeier, H., Jolink, A., Krämer, I., Hemker, B., Jongen, I, Berkel, S. van & Bechger , T. (2014). *Balans van de leesvaardigheid in het basis- en speciaal basisonderwijs 2. Uitkomsten van de peilingen in 2011 en 2012 in groep 8, groep 5 en de eindgroep van het SBO.* Arnhem: CITO. PPON-reeks nummer 54. Geraadpleegd 11-2-22019 op: https://www.cito.nl/-/media/files/kennis-en-innovatie-onderzoek/ppon/cito_ppon_balans_54.pdf?la=nl-NL

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

Meelissen, M.R.M., Netten, A., Drent, M., Punter, R.A., Droop, M., & Verhoeven, L. (2012). *PIRLS- en TIMSS-2011: Trends in leerprestaties in Lezen, Rekenen en Natuuronderwijs.* Nijmegen: Radboud Universiteit, Enschede: Universiteit Twente. Online beschikbaar: http://doc.utwente.nl/82325/1/Rapport.pdf

Mol, S. & Bus, A. (2011). Positieve leesspiraal. In: Steensel, R. (2017). *Betrokken lezers. Over leesmotivatie, leesweerstand, woordenschat en strategisch lezen.* Keynote op de jaarlijkse conferentie van het Kenniscentrum Begrijpend lezen, Over begrijpend lezen en motivatie, op 4-10-2017 te Utrecht.

Pintrich, P. R. (2000). An achievement goal theory perspective on issues in motivation terminology, theory, and research. *Contemporary Educational Psychology, 25*, 92-104. doi:10.1006/ceps.1999.1017.

Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, *55*, 68-78. Online beschikbaar: https://selfdeterminationtheory.org/SDT/documents/2000_RyanDeci_SDT.pdf

Steensel, R. van, Sande, L. van der, Bramer, W., & Arendst, L. (2016*). Effecten van leesmotivatie-interventies Uitkomsten van een meta-analyse*. Reviewstudie in opdracht van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review, 92*, 548-573. doi:10.1037/0033-295x.92.4.548

Weiner, B. (1994). Integrating social and personal theories of achievement striving. *Review of Educational Research, 64*, 557-573. doi:10.3102/00346543064004557

Wigfield, A &, Eccles, J. S. (2000). Expectancy–Value Theory of Achievement Motivation. Contemporary Educational Psychology **25,** 68–81.: doi:10.1006/ceps.1999.1015

Wigfield, A., & Guthrie, J.T. (1997). Relations of children's motivation for reading to the amount and breadth or their reading. *Journal of Educational Psychology*, *89*(3), 420-432.

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

Meer weten?

Koene, Y. (2017). CORI-lezen: Thematisch begrijpend lezen. Het effect van betekenisvolle contexten. *JSW 9*, 32-35. Geraadpleegd 22-2-2019 op: https://yvonnekoene.nl/wp-content/uploads/2017/12/Koene_CORI_lezen_thematisch_begrijpend_lezen.pdf

Onderwijssector

po

Trefwoorden

Leesmotivatie, begrijpend lezen, CORI, motivatietheorie

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL